

Quan la cultura esdevé mercaderia: una crítica al model neoliberal

Published by [Interacció](#) [1] on 22/11/2018 - 10:30 | Last modification: 17/02/2026 - 08:55

L'article posa nom i contingut a un fenomen invisible en la retòrica cultural: com la lògica del mercat transforma i limita significats, funcionaments i valors de la cultura.

Creativitat, emocions, imaginació. Si en un exercici de llengua ens demanen que busquem un mot *hiperònim* que aixoplugui aquesta triada de conceptes, podríem optar per "art" o, potser, "cultura". Ara bé, ja fa temps que la retòrica econòmica i empresarial s'ha apropiat d'aquests conceptes. És a dir, la cultura ha estat absorbida per la lògica del capitalisme neoliberal. D'aquesta integració n'ha sorgit un ésser frankensteinià, el "capitalisme afectiu". Per entendre el sorgiment i l'imperi de l'activisme cultural neoliberal, Alberto Santamaría ha escrit l'assaig "En los límites de lo posible: Política, cultura y capitalismo afectivo".

L'any 2009 s'inaugurava a Sant Cugat del Vallès un nou campus de l'Escola Superior d'Administració i Direcció d'Empreses (ESADE). El nom: Creapolis, és a dir, "ciutat de la creativitat" o "ciutat que crea" en un grec macarrònic. Per tant, el centre adscrit a la Universitat Ramon Llull, una de les fàbriques de gestors econòmics i empresarials amb més renom del país, es volia projectar al món com una polis de la creació. Aquest és un exemple força clar de com el neoliberalisme ha transformat la cultura. Santamaría dissecciona com la subjectivitat ha passat a formar part de les lògiques del mercat. Zygmunt Bauman va popularitzar l'adjectiu "líquid" per referir-se a la realitat en l'era postmoderna. A "*En los límites de lo posible*" el poeta i professor de la Universitat de Salamanca va un pas més enllà i defineix el neoliberalisme com a viscós perquè impregna amb persistència les nostres maneres de sentir.

L'origen d'aquesta mirada economicista de la cultura és un canvi de perspectiva del Banc Mundial l'any 1999. En aquell moment, l'organisme comença a fixar-se en l'impacte econòmic de les activitats culturals. Des de llavors, "la cultura es *todo* de lo que pueda extraerse cierto rédito económico medible y no afecte a otros sectores" (p. 209). Per extensió, la cultura ha esdevingut la forma a través de la qual les institucions configuren el seu relat. A fi de poder operar així, el concepte "cultura" s'ha buidat de significat per fer-se homogeni. L'autor parla d'un procés d'"evisceració cultural". En conseqüència "la palabra *cultura* dibuja un fracaso en la medida en que la heredamos hoy como un objeto vacío que, sin embargo, es fácilmente utilizable y rellenable bajo cualquier criterio" (p. 192).

Per convertir la cultura en un titella que afavoreixi els seus interessos, el neoliberalisme l'ha despolititzat, és a dir, l'ha depurat de tot allò que molesta i que genera dissensions: extreuant els elements de consens s'aconsegueixen llimar les arestes conflictives i la cultura es converteix en una fina capa de superficialitat. Dos exemples d'allò més il·lustratiu que il·luminen les idees de Santamaría. D'una banda, l'anunci d'un curs de "Poesía para directiv@s". L'art de la creació ("poiesis" vol dir precisament això) ha estat recreat com a eina de *coaching*. D'aquesta manera tota la potència evocativa de la lírica es perverteix i es converteix en un mer exercici terapèutic amb finalitats lucratives. El segon exemple: la fotografia d'una parella de polítics de primera línia que es troben per conversar davant d'una quadre d'Antoni Tàpies. La imatge demostra de quina manera l'art abstracte és absorbit per la retòrica de l'estat per legitimar-se. De fet, el règim franquista, un cop acabada la Segona Guerra Mundial, va utilitzar l'informalisme per rentar la seva imatge i projectar-se com un estat modern. Un art despolititzat funcionava políticament "como forma a través de la cual reencantar su relato [del franquismo], reorientándolo hacia cierta modernidad creativa". (p. 15).

Dos exemples de l'apropiació de l'art i la creativitat per part del poder

Segons Santamaría, el lema neoliberal és “potenciar la economía de los afectos, a condición de renunciar a una cultura política transformadora” (p. 200). Com que l'activisme cultural neoliberal ha assimilat la retòrica emocional que en origen havia de qüestionar les pautes asfixiants del capitalisme (p. 19), cal lluitar des de la cultura contra la cultura. Aquesta és la solució que proposa el llibre a partir de la relectura de les idees de Schiller.

En definitiva, des del punt de vista de Santamaría, el gran repte de l'art i de la cultura actuals és saber combatre la tendència fagocitadora del capitalisme neoliberal. Nosaltres proposemno deixar de debatre i de reflexionar per empoderar la cultura des de la cultura. Certament, llibres com “*En los límites de lo posible*” ens hi ajuden.

Aquest llibre està registrat i disponible al catàleg bibliogràfic [C \[2\]](#)[ERCles \[2\]](#).

Categories: Article

Tags: polítiques culturals

Tags: economia de la cultura

Tags: valor públic de la cultura

Tags: governança cultural

Tags: pensament cultural

- [3]

Source URL: <https://interaccio.diba.cat/en/blogs/2018/cultura-neoliberal>

Links:

[1] <https://interaccio.diba.cat/en/members/interaccio>

[2] <http://cercles.diba.cat/>

[3] <https://interaccio.diba.cat/node/7615>